

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinonis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. XLVIII. Vtrùm veritas sit omnibus commoda? & an ejusdem
certitudo optanda sit præ illius Probabilitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

QUAESTIO QUADRAGESIMA-OCTAVA.

Vtrum veritas sit omnibus commoda? Et an ejusdem certitudo optanda sit pra illius Probabilitate.

Quaestio
hac cur in-
stituta?

MULTA de veritate & veritatis commodo congerit C. Iudeus lib. 3. quaest. 16. & 17. quae quia ad scopum nostrum de licito opinionis usu non deserviunt, absque examine missa facio; maxime cum aut omnia aut ferme omnia nobis & adversariis sint communia; eadem enim dicimus, nempe veritatem in omnibus quaerendam, veritatem absolutè esse omnibus commodam, falsitatem incommodam; viam veritatis tenendam & desiderandam &c. nec dicimus tantum, sed ubi opus est probamus. Verum quia ex communibus nil inferri potest circa quaestionem praesentem, ideo omnia ista à Celladeo omitti potuissent, & meo iudicio debuissent. Caterum ne Lector, specioso veritatis titulo deceptus, existimet magni aliquid latere in his quaestionibus Celladei, qui solam veritatem praetendit, ego breviter ponam assertiones aliquas, ex quibus constabit, Auctores benignae sententiae non minori studio veritatem quaerere, quam Adversarii, nec minus honorifice de veritatis commodo sentire quam ipsi. Caterum ita me geram, ut assertiones ponenda ad praesentis controversiae elucidationem non parum conducant.

ASSERTIO PRIMA.

Si in omnibus certi essemus, quid esset quid non esset licitum, lex Dei esset facilior quam nunc est, quando de multis dubitamus, & hinc inde opinamur, an liceant necne?

PROBATUR. Certitudo honestatis vel inhonestatis in opere est magnus stimulus homini conscientiae timoratae ad agendum quod honestum est, & ad omittendum quod est inhonestum, cum è contra incertitudo opposita & prosecutionem boni arduam, & vitiationem mali difficilem reddat. Difficilius est Sacerdoti repetere horas suas, quando dubitat an eas dixerit & opinatur se eas recitasse, quam sit secundum officium recitare in commemoratione defunctorum, quando constat utrumque esse dicendum. Ratio est, quia durum est agnoscere se obligatum, quando quis existimat se non esse obligatum, sed obligationem implese: nemo enim legi incerta tam facile se submittit, quam se submittat certa, quia arctari lege minus placet quam esse liberum à lege; maxime autem hoc verum est, quando se submittit legi, quam putat aut non dari, aut impletam esse, & non amplius obligare. Similiter difficile est prosequi bonum opus, quando adest ratio apparenter insinuans quod sit malum, quia

formido mali vexat & inquietat animum, qui majori longè suavitate bonum amplecteretur, si certus esset, nil mali in eo latere. Ergo prosecutio boni & fuga mali magis nobis placerent, & essent faciliores quam nunc sunt, si in omnibus certo constaret, quid esset, quid non esset honestum.

3. Hinc aperte sequitur veritatem & certitudinem veritatis esse longè optabiliorem longèque commodiorem humanae reipublicae, quam sit veritas dubie aut solùm probabiliter apparens; quia illud optabilius est & commodius quod reddit legem Dei servatu faciliorem, quam quod illam nobis reddit difficiliorem.

Certitudo est optabilior quam probabilitas.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

OBJICIES. Si veritas constaret, plura essent observanda sub praeecepto, quam nunc sunt; quia probabilitas de honestate rei tollit praeeceptum obligans ad illam vitandam, quae tamen vitanda esset, si veritas constaret, quoties opinio illa probabilis est falsa. At saepe falsa est. Ergo si veritas undique certo innotesceret, praeecepta proximè obligantia valde multiplicarentur ultra praesentem eorum numerum. Atqui difficilius est servare plura quam pauciora praeecepta. Ergo lex Dei esset observatu difficilius, si honestas & inhonestas rerum singularum certo innotesceret, quam est nunc, dum inter probabilia versamur.

Objectiones

Respondeo, multa quidem praeecepta in eo casu nos obligarent, quae nunc non obligant; sed ex alia parte non pauciora praeecepta nos obligantia cessarent, & amplius non obligarent. Nunc enim non solùm tenemur ad strictius, quando ita probabile est aliquid esse malum, ut oppositum non sit probabile, sed etiam quando actu credimus illud esse malum, sive temerè sive probabiliter ita credamus. Imò, quod plus est, in omni dubio tenemur ad strictius. At certum est plures ex ejusmodi opinionibus esse falsas; & si loquamur de dubiis, illa sunt frequentissima, maxime in feminis aliisque idiotis, & serupulosioris conscientiae hominibus, qui in plurimis dubitant, de quibus nulla esset ratio dubitandi, si veritas certo innotesceret; constaret enim innumera esse licita, à quibus major pars hominum hic & nunc tenetur abstinere, quia res illis anceps apparet & dubia. Ergo si omnia computentur praeecepta nos obligantia de facto, non sunt pauciora, quam essent in casu assertionis, sed è contra, loquendo de toto humano genere, sunt longè plura quam essent in illo casu; quod non solùm patet ex argumento jam facto, sed ex eo à priori convincitur, quòd repugnet emolumentum majus hominibus provenire ab ignorantia, errore, & formidolosà opinionione

Plura praeecepta desinerent quam inciperent, si in omnibus veritas certo constaret.

nione, quam proveniret à scientia & certitudine, per quam non solum ignorantia & error, sed etiam omnis formido excluderetur. Defectus enim, si comparatur cum suo proprio subjecto, plus detrimenti affert quam perfectio illi opposita, maxime in ordine ad finem proprium illius subjecti, & in ordine ad media necessaria ad adeptionem finis. At hic est casus noster, quia medium unicum ac necessarium ad finem hominis est observatio legum ac præceptorum. Ergo repugnat, hanc observationem facilitari per ignorantiam, errorem, dubium, & formidolosum modum cognoscendi voluntatem Dei. Et è contra necesse est eandem facilitari à cognitione certa & infallibili eorum, quæ sunt, & quæ non sunt præcepta.

ASSERTIO SECUNDA.

Auctores benignæ sententiæ in omnibus veritatem querunt, nec quiescunt donec eam inveniant.

Auctores benignæ sententiæ in omnibus veritatem querunt.

5. **PROBATUR.** Omnis questio, de qua agunt, vel est directa vel reflexa. In directis veritatem querunt, nec quiescunt donec opinionem suam roboraverint rationibus, quæ illis ejusdem veritatem persuadent. Idem accuratissime præstant, quando reflexè rem inspiciunt, non enim quiescunt, donec rationibus determinant ac statuunt, quid verè liceat aut non liceat stante dubio, aut probabilitate, sive homo assentiatur, sive non assentiatur rei ex vi illius probabilitatis. Omnia enim scrutantur, rimantur omnes circumstantias, nullam comparisonem omitunt, & post singula examinata de singulis eam sententiam proferunt quam veram esse & reputant, & argumentis saltem apud ipsos prævalentibus confirmant. Hæc omnia evidenter constant ex inspectione Auctorum, qui de his materiis tractatum instituerunt. Et sanè, absit invidia, non minus accuratè de istis tractarunt, & ubique veritatem stabilierunt, quam Auctores contrariæ opinionis. Ergo Auctores benignæ sententiæ in omnibus veritatem querunt, nec quiescunt donec eam inveniant. Certè si Auctores benignæ sententiæ, quos Adversarii Probabilistas appellant, veritatem non curarent, nemo eorum contra Celladeum ejusque Doctrinam disputaret, nec ego opus hoc in me assumpsissem, in quo pro veritate sto, & eum in plurimis falsum ac deceptum fuisse ostendo. Quæ cum ita sint, nemo, spero, præjudicium ullum adversus benignam sententiam ejusque Auctores capiet, cum legerit Celladeum miris modis veritatem extolentem, & dicentem, se omnia ad veritatem ipsam resolvere, se probabilitate non esse contentum, nisi etiam veritatem attingat & affirmet &c. Hæc enim omnia nobis & omnibus Auctoribus sunt communia, cum omnes colliment ad veritatem rei, quam tractandam suscipiunt. Proinde Celladeus immeritè ita loquitur de Auctoribus benignæ sententiæ ac si illi solam probabilitatem quererent, illaque contenti nil amplius de rei veritate curarent, cum nil longius ab eorum intento sit aut esse possit, quam veritatem negligere; quia nisi eam efficaciter stabilirent, omnibus risui essent, se periculo exponerent, & munus suum non implerent. Sed ut hoc clarius appareat, sit

ASSERTIO TERTIA.

Auctores benignæ sententiæ contenti non sunt solâ probabilitate opinionum, nisi quando probabilitas est veritas, qua queritur. Propositum autem sit explicare, quid dicant & sentiant circa hoc.

6. **PROBATUR.** Aliquando reflexè disputamus de opinione aliqua an illa sit probabilis. In tali casu idem est querere probabilitatem & veritatem, eaque inventa contenti sumus. Sed etiam in hoc casu contenti non sumus probabilitate, præcisè quia probabilitas est, sed quia vera est, & de sola veritate, seu de probabilitate verè inventa gaudemus. Aliquando non querimus, an opinio sit probabilis, sed, probabilitate inventa, investigamus an objectum illud probabiliter honestum titulo probabilitatis sit licitum? Respondemus autem, objectum illud, si reflexè consideretur, prout certè illi probabilitati substat, verè esse licitum hic & nunc, quicquid sit, an opinio probabilis directa de tali objecto sit vera necne. Verum hic etiam veritatem querimus & probamus; verum enim reputamus, & verum est, quòd in talibus circumstantiis objectum illud permissum sit, & licitum. Quòd si præscindamus à reflexa hac consideratione, dicimus solam probabilitatem, etiam scitam, non sufficere ut objectum illud evadat licitum; qui enim solum crederet illud esse probabile, & nec directè nec indirectè absoluto judicio crederet illud verè esse licitum, peccaret illud ponendo; quia quod non est ex fide peccatum est. Itaque ultra judicium de probabilitate, necesse est, ut intellectus vi probabilitatis illius convincatur, atque absoluto judicio credat rem illam esse bonam & honestam, alioquin non est sufficienter dispositus ad illam absque peccato amplectendam. Hæc est benignæ sententiæ Auctorum opinio; qui tam longe distant ab eo, quod solâ probabilitate sint contenti, ut expressè doceant, eam non sufficere, nisi intellectus aut reflexè considerando rem ut substantem probabilitati, aut directè vi motivorum probabilium persuasus in ipsa veritate sistat, atque absoluto judicio existimet, rem illam esse licitam. Quæ cum ita sint (certissime autem ita se habent) evanescent omnia quæ Celladeus tum in duabus istis quest. tum alibi congerit, indignans Probabilistas, ut vocat, nil curare de veritate, sed solum sollicitos esse de probabilitate, eâ inventâ contentos esse, cum illa indifferens sit ad veritatem & falsitatem. Verum omnia & singula falsa sunt, cum Probabilistæ in omnibus veritatem querant, nec probabilitate rei contenti sunt, nisi veritas ipsa absoluto judicio, vel certo vel saltem probabiliter teneatur.

7. Præterea omnium Auctorum Catholicorum unanimis assertio est, omnes in incertis entis debere ad veritatem pro viribus, nec licitum esse querere in iis operari, nisi post debitam diligentiam veritas absoluto judicio & bonâ fide teneatur. Dissentiunt tamen nonnulli circa gradum certitudinis seu firmitatis de veritate absolutè habita & credita, ad hoc ut operatio evadat licita & honesta. Verum cum de hoc Celladeus in hisce questionibus nil dicat, non est quod ulterius in illis immoremur, cum nos de hoc fusè egerimus in tractatu de conscientia, ibique ostenderimus quid de hoc

hoc sit sentiendum, atque Auctores, qui discrepare videbantur, conciliaverimus, quia revera quoad rem ipsam non discrepant, etiam nonnulli,

æquivocatione decepti, apparenter & verbaliter ab aliis dissentire videantur.

QUÆSTIO QUADRAGESIMA-NONA.

Virum Ratio probabilis sit Regula humanorum actuum.

Concilium
quæstionis
supra præ
proponitur.

PROPRONO hic Quæstionem istam, ut anam habeam elucidandi æquivocationes, & refellendi falsas Celladei assumptiones, quas lego in 18. eajue ultima Quæstione lib. 3. quæ est recapitulatio eorum, quæ præcesserant. Sed quia Celladeus hoc loco attulit nonnulla quæ antea omiserat, congruum est ea examinare, ne unquam dicere possit, quædam solum, sed non omnia ad quæstionem principalem facientia esse discussa. Interim suppono cum ipso & cum omnibus, voluntatem Dei, seu legem æternam, esse primam, supremam, ac universalem regulam humanorum actuum; rationem verò humanam esse regulam secundariam eorundem, quatenus est applicatio primæ regulæ, quam proponit, & per actum judicativum vitaliter nobis repræsentat. Itaque lex æterna est prima ac universalis regula objectiva; ratio verò humana est unica sed universalis regula formalis humanorum actuum. Porro præter primam ac universalem regulam objectivam, dantur aliæ regulæ objectivæ secundariæ, quales sunt leges humanæ, præcepta ac ordinationes superiorum, & quodvis objectum, quod cognitum manifestat legem divinam. Sed hæ regulæ subordinantur primæ regulæ, illamque indicant, nec aliter vim regulandi habent, nisi prout illam objectivè applicant, illique subordinantur. Cæterum hæ regulæ objectivæ secundariæ applicari etiam debent per rationem quæ, quatenus illas applicat, dici potest regula formalis secundaria. Cæterum inter regulas objectivas involvitur aliquando ratio humana, quando illa reflexè consideratur, atque in ratione objecti cogniti se habet per modum circumstantiæ objectivæ, ex cujus consideratione voluntas Divina nobis innotescit. Hoc modo probabilitas & judicium probabile de honestate operis ad regulam secundariam objectivam pertinent, etiam in contradictione probabilitatis oppositæ objectivè pariter repræsentatæ, quia efficax præbet fundamentum existimandi, quòd objectum illud prout talibus circumstantiis substat, sit licitum, & à Deo permixtum, vel etiam præceptum. Hæc omnia fusè explicata sunt, tum in hoc, tum in tract. de Consc. prob. multis in locis, & hic supponuntur ut vera, nec de ullo istorum dubitat Celladeus, nisi de ultimo, quod inter nos controvertitur. Sed illud efficaciter probatum est locis citatis. Quare nunc id ago, ut si quid in oppositum à Celladeo allatum fuerit, id solvam & refellam. His positis, sic

ASSERTIO PRIMA.

Omne actuale judicium probabile de honestate operis hic & nunc ponendi, si inculpabiliter eliciatur, est sufficiens regula formalis humanorum actuum.

2. PROBATUR. Illa ratio est sufficiens regula formalis humanorum actuum, quæ & actum humanum dirigit, & ita applicat Divinam voluntatem, seu primam regulam objectivam, ut necesse sit, actum ex ejus directione positum omni malitia carere, atque etiam bonitatem acquirere. Sed omne actuale judicium probabile de honestate operis hic & nunc ponendi, si inculpabiliter eliciatur, est ejusmodi; in primis enim dirigit actum humanum, quia actus ab eo directus est indubie liber, & consequenter includitur in serie actuum humanorum. Secundò omne ejusmodi judicium ita applicat primam regulam objectivam, ut operatio, quam regulat, omni malitiâ careat, quia actus ille est dictamen conscientiæ inculpabiliter constitutum, quod proinde sive sit verum, sive falsum ab omni profus malitia excusat. Tertio refundit honestatem moralem in operationem, quam dirigit, ut probatum est *quæst. 3.* Ergò omne ejusmodi judicium est sufficiens regula humanorum actuum. Sufficiens, inquam, regula ex duplici capite; primò, quia arceat malum ab opinione, quam regulat; secundò, quia eidem moralem bonitatem confert. Alterum autem sufficit, ut ratio, cui competit, dicatur regula, quia non solum actus, cui bonitas confertur, sed etiam actus, à quo malum arceatur, verè regulatur, quando tam bonum, quod confertur, quàm malum, quod arceatur, ex vi ac directione rationis vel tribuitur, vel arceatur.

Actuale judicium probabile est sufficiens regula formalis humanorum actuum.

ASSERTIO SECUNDA.

Omne judicium probabile, de quo in prima assertione locuti sumus, si reflexè consideretur, est sufficiens regula objectiva secundaria humanorum actuum. Idem dicendum de illius probabilitate, quamvis malum judicium probabile vi illius eliciatur.

3. PROBATUR. Omne ejusmodi judicium reflexè cognitum, manifestat legem æternam, quæ Deus hic & nunc non solum permittit illam operationem ut non malam, sed etiam eandem

Judicium probabile est regula objectiva secundaria humanorum actuum.